

Examen VMBO-GL en TL
2026

tijdvak 1
vrijdag 22 mei
13.30 - 15.30 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 47 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

- 1p **1** Door de nieuwe Grondwet van 1848 werd in Nederland de ministeriële verantwoordelijkheid ingevoerd.
Wat was een gevolg van de invoering van de ministeriële verantwoordelijkheid?
- A De koning kon zelfstandig politieke beslissingen nemen.
 - B De koning mocht lid worden van het parlement.
 - C De koning raakte veel macht kwijt.
 - D De koning werd het staatshoofd.
- 2p **2** Rond 1870 was er veel discussie over de vraag of er een wet moest komen die de kinderarbeid afschafte. Veel fabriekseigenaren en arbeiders met kinderen waren tegen de afschaffing van de kinderarbeid.
→ Leg uit waarom veel fabriekseigenaren en arbeiders met kinderen tegen de afschaffing van de kinderarbeid waren.
Doe dit door:
- eerst aan te geven welk voordeel kinderarbeid had voor fabriekseigenaren
 - en daarna de reden te geven waarom arbeiders met kinderen tegen de afschaffing van de kinderarbeid waren.
- 1p **3** Een deel van de liberalen was tegen een wet die de kinderarbeid afschafte. De reden was dat zo'n wet **niet** paste bij een politieke opvatting van de liberalen.
→ Welke politieke opvatting wordt bedoeld?

Gebruik bron 1.

2p 4 Hieronder staan vijf rechten van Tweede Kamerleden:

- a recht van amendement
- b recht van budget
- c recht van enquête
- d recht van initiatief
- e recht van interpellatie

→ Geef per uitspraak aan welk recht daarbij hoort. **Let op!** Elk recht mag maar één keer gebruikt worden. Er blijven twee rechten over.

Doe het zo:

Bij uitspraak 1 hoort ... (vul letter in).

(enzovoort tot en met uitspraak 3)

Gebruik bron 2.

1p 5 Het onderzoek hoort bij de discussie over een breder maatschappelijk probleem.

→ Onder welke naam staat de discussie over dit maatschappelijk probleem bekend?

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

Gebruik bron 3.

2p 6 Op de kaart is een militair plan afgebeeld.

Een invulopdracht:

- 1 Het land dat het plan maakte, was tijdens de Eerste Wereldoorlog lid van het bondgenootschap van de ... (**Centralen** / **Geallieerden**).
- 2 Met dit plan zou de Nederlandse neutraliteit ... (**beschermde** / **geschonden**) worden.
- 3 Het plan is in werkelijkheid ... (**wel** / **niet**) uitgevoerd zoals het is afgebeeld op de kaart.

→ Maak de zinnen kloppend door telkens de juiste keuze te maken.

Doe het zo:

zin 1: ... (kies uit: Centralen / Geallieerden).

zin 2: ... (kies uit: beschermd / geschonden).

zin 3: ... (kies uit: wel / niet)

Gebruik bron 4.

1p 7 Op de tekening is een oorzaak van de Eerste Wereldoorlog te herkennen. Welke oorzaak wordt bedoeld?

- A bondgenootschappen
- B industrialisatie
- C modern imperialisme
- D wapenwedloop

Gebruik bron 5.

- 1p 8 Naar aanleiding van welke gebeurtenis is het lied geschreven?
- A de aanleg van de dodendraad
 - B de komst van vluchtelingen naar Nederland
 - C de mobilisatie van Nederlandse soldaten
 - D de revolutiepoging van Troelstra

Gebruik bron 6.

- 1p 9 De tekenaar wil met de politieke tekening een politieke boodschap duidelijk maken.
- Past deze boodschap bij de opvattingen van de **confessionelen**, **feministen** of **liberalen**? Verklaar je antwoord met behulp van de bron.

Doe het zo:

De boodschap past bij de opvattingen van de ... (kies uit: confessionelen / feministen / liberalen), want ... (geef een verklaring met behulp van de bron).

- 2p 10 De verandering van het kiesrecht in 1917 werd gezien als een overwinning voor de vrouwen. Toch waren er vrouwen die nog ontevreden waren over deze verandering.
- Noem eerst een reden waarom de verandering van het kiesrecht in 1917 als een overwinning voor de vrouwen werd gezien.
- Noem daarna een reden waarom veel vrouwen in 1917 nog ontevreden waren over de verandering van het kiesrecht.

Het Interbellum (1918-1939)

Gebruik bron 7.

- 2p 11 Leg uit dat in de bron een kenmerk van een maatschappelijk verschijnsel uit die periode te herkennen is.

Doe dit door:

- eerst de **naam** te noemen waaronder het maatschappelijk verschijnsel bekendstaat
- en daarna een **kenmerk** van het maatschappelijk verschijnsel te noemen dat in de bron te herkennen is.

Gebruik bron 8.

- 1p 12 De gebeurtenis vond plaats omdat Duitsland niet had voldaan aan een bepaling uit het Verdrag van Versailles.
- Welke bepaling wordt bedoeld?

Gebruik bron 9.

- 1p 13 De bron gaat over een rechtszaak tegen Hitler.
→ Geef de reden waarom er een rechtszaak tegen Hitler gevoerd werd.

Gebruik bron 10.

- 1p 14 In 1929 brak een wereldwijde economische crisis uit.
Welk fragment gaat over de **aanleiding** voor de economische crisis?
A fragment 1
B fragment 2
C fragment 3
D fragment 4
- 1p 15 De economische crisis die in 1929 in de Verenigde Staten begon, trof ook andere landen. Duitsland werd extra zwaar getroffen, omdat het economisch meer verbonden was met de Verenigde Staten dan met andere landen.
Waarom was Duitsland economisch meer verbonden met de Verenigde Staten dan met andere landen?
A Duitsland had tijdens de Eerste Wereldoorlog geld geleend aan de Verenigde Staten.
B Duitsland had veel geld geïnvesteerd in Amerikaanse fabrieken.
C Duitsland kreeg via het Dawesplan financiële hulp van de Verenigde Staten.
D Duitsland was afhankelijk van de Amerikaanse industrie voor de herbewapening.

Gebruik bron 11.

- 3p 16 Het houden van een referendum past bij een democratie. De manier waarop dit referendum werd gehouden past juist **niet** bij een democratie.
→ Geef eerst zonder de bron een argument waarom een referendum past bij een democratie.
→ Noem daarna **twee** onderdelen van de bron waaruit blijkt dat dit referendum juist **niet** past bij een democratie.
Doe het zo:
argument: ... (geef een argument)
onderdeel 1: ... (noem een onderdeel)
onderdeel 2: ... (noem een onderdeel)

Gebruik bron 12.

- 1p 17 Iemand beweert dat in de bron persoonsverheerlijking te herkennen is.
→ Geef met behulp van de bron een argument waaruit blijkt dat deze bewering juist is.
Doe het zo:
In de bron is persoonsverheerlijking te herkennen, omdat ... (geef een argument met behulp van de bron).

- 1p 18 In 1936 moesten zestien belangrijke communisten in de Sovjet-Unie voor de rechter verschijnen. Zij werden ervan verdacht de communistische maatschappij omver te willen werpen. Alle verdachten bekenden schuld. In de Sovjet-Unie werden deze showprocessen als propaganda gebruikt.
→ Wat was de propagandaboodschap van deze showprocessen?

Gebruik bron 13.

- 1p 19 In de bron is een ontwikkeling te zien.
Wat is de oorzaak van deze ontwikkeling?
- A beurskrach
 - B censuur
 - C collectivisatie
 - D vrijemarkteconomie

- 1p 20 Veel mensen in Nederland waren in 1938 blij met de uitkomst van de Conferentie van München.
Wat is hiervoor een juiste verklaring?
- Veel mensen in Nederland dachten dat door de Conferentie van München
- A de Volkenbond nieuwe conflicten tussen landen ging oplossen.
 - B Duitsland het Verdrag van Versailles ging ondertekenen.
 - C een einde kwam aan de appeasementpolitiek van Groot-Brittannië.
 - D een nieuwe oorlog in Europa was voorkomen.

Gebruik bron 14.

- 1p 21 Veel steden in Tsjechoslowakije hadden zowel een Duitse als een Tsjechische naam. Op de prentbriefkaart staan alleen de Duitse namen vermeld en zijn de Tsjechische namen weggelaten.
- Welke boodschap werd met het weglaten van de Tsjechische namen overgebracht aan de Duitse bevolking? En wat is de naam van de politiek die hoort bij deze bron?

	boodschap	naam politiek
A	De steden hoorden eigenlijk altijd al bij Duitsland.	Anschluss
B	De steden hoorden eigenlijk altijd al bij Duitsland.	Heim ins Reich
C	Zo veel mogelijk mensen uit Duitsland moesten naar deze steden toe verhuizen.	Anschluss
D	Zo veel mogelijk mensen uit Duitsland moesten naar deze steden toe verhuizen.	Heim ins Reich

Gebruik bron 15.

- 1p 22 De bron past bij de rassenleer.
→ Geef een reden waarom de bron past bij de rassenleer.

- 1p 23 Bij de buitenlandse politiek van de regering in nazi-Duitsland speelde Lebensraum een belangrijke rol. Een bewering: Lebensraum kan gezien worden als een oorzaak van de Tweede Wereldoorlog.
→ Geef een argument waaruit blijkt dat de bewering juist is.
- 2p 24 In augustus 1939 sloot Duitsland een verdrag met de Sovjet-Unie. Een bewering: Hitler kon door dit verdrag een land binnenvallen en een tweefrontenoorlog vermijden.
→ Leg uit dat de bewering juist is.
Doe dit door:
- eerst aan te geven welk land Duitsland binnenviel in 1939 na het sluiten van het verdrag
 - en daarna een reden te geven waarom Duitsland door het verdrag met de Sovjet-Unie een tweefrontenoorlog kon vermijden.

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

- 1p 25 In februari 1941 vond de Februaristaking plaats. Wat was de aanleiding voor de Februaristaking?
- A de gedwongen tewerkstelling
 - B de invoering van een distributiestelsel
 - C een razzia op Joodse mannen in Amsterdam
 - D het invoeren van de censuur op kranten
- 2p 26 In 1941 verbood de Duitse bezetter in Nederland alle politieke partijen, op één partij na. Door het verbieden van partijen schond de bezetter een bepaald grondrecht.
→ Noem eerst de naam van de Nederlandse politieke partij die **niet** verboden werd.
→ Noem daarna een grondrecht dat geschonden werd door het verbieden van politieke partijen.
- 1p 27 Na de Russische Revolutie had Nederland de relatie met de Sovjet-Unie verbroken, maar in 1942 wilde de Nederlandse regering in ballingschap de relatie met de Sovjet-Unie weer herstellen.
→ Geef een reden waarom de Nederlandse regering de relatie met de Sovjet-Unie weer wilde herstellen.
- Gebruik bron 16.*
- 1p 28 Geef een reden waarom de poster past bij een totale oorlog.
- 1p 29 In juli 1942 begon de Duitse bezetter met het deporteren van Joodse Nederlanders naar vernietigingskampen. In de periode daarvoor had de Duitse bezetter al anti-Joodse maatregelen genomen.
→ Noem een voorbeeld van zo'n anti-Joodse maatregel.

Gebruik bron 17.

- 2p 30 Hieronder staan vijf gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog:
- a D-Day
 - b Operatie Barbarossa
 - c Slag bij Stalingrad
 - d Slag om Arnhem
 - e Slag om Engeland
- Geef per beschrijving aan welke gebeurtenis daarbij hoort. **Let op!** Er blijft één gebeurtenis over.
- Doe het zo:*
Bij beschrijving 1 hoort ... (vul letter in)
(enzovoort tot en met beschrijving 4)

Gebruik bron 18.

- 2p 31 Een invulopdracht over de prent:
- 1 Deze prent is gemaakt door ... (**de Duitse bezetter / het verzet / Nederlandse collaborateurs**).
 - 2 De situatie in de prent heeft te maken met de ... (**gedwongen tewerkstelling / Hongerwinter / Spoorwegstaking**).
 - 3 Met de vijand wordt ... (**de Duitse bezetter / het Geallieerde leger / koningin Wilhelmina**) bedoeld.
 - 4 De oproep van de prent is gericht aan ... (**Duitse / Joodse / Nederlandse**) mannen.
- Maak de zinnen kloppend door telkens de juiste keuze te maken.
- Doe het zo:*
zin 1: ... (kies uit: de Duitse bezetter / het verzet / Nederlandse collaborateurs)
zin 2: ... (kies uit: gedwongen tewerkstelling / Hongerwinter / Spoorwegstaking)
zin 3: ... (kies uit: de Duitse bezetter / het Geallieerde leger / koningin Wilhelmina)
zin 4: ... (kies uit: Duitse / Joodse / Nederlandse)

- 1p 32 In 1945 vluchtten de SS'ers die de leiding hadden over kamp Auschwitz voor de legers van de Geallieerden. De SS'ers werkten eerst zoveel mogelijk bewijs weg. Ze verbrandden bijvoorbeeld de administratie.
- Geef een verklaring waarom de SS'ers zoveel mogelijk bewijs wegwerkten.

- 1p 33 Hieronder staan vier redenen waarom mensen in de periode 1933-1945 in Duitsland veroordeeld konden worden:

- 1 het bezit van een vuurwapen zonder de juiste vergunning
- 2 het doorgeven van militaire geheimen aan andere landen
- 3 het stelen van wapens of ander materiaal van het leger
- 4 het verspreiden van pamfletten met kritiek op de regering

Uit welke reden blijkt dat Duitsland in die periode een dictatuur was?

- A uit reden 1
B uit reden 2
C uit reden 3
D uit reden 4

Gebruik bron 19.

- 1p 34 Door de verklaring kwam er een einde aan de Tweede Wereldoorlog. Van welk land was de verklaring? En welk land wordt in de verklaring bedoeld met de vijand?

	De verklaring was van	Met de vijand wordt bedoeld:
A	Duitsland.	Indonesië.
B	Duitsland.	Nederland.
C	Japan.	de Verenigde Staten.
D	Japan.	Duitsland.

Europa en de wereld (1945-1989)

Gebruik bron 20.

- 1p 35 Hieronder staan de namen van vier landen:

- a Duitsland
- b Nederland
- c Sovjet-Unie
- d Verenigde Staten

Vier organisaties:

- 1 EGKS
- 2 NAVO
- 3 Verenigde Naties
- 4 Volkenbond

→ Bij welk land hoort de auto? En bij welke organisatie hoort de man met de helm?

Doe het zo:

land: ... (vul letter in)

organisatie: ... (vul nummer in)

- 2p **36** Vanaf 1948 kregen landen in West-Europa hulp van de Verenigde Staten door het Marshallplan. De hulp droeg ook bij aan de containmentpolitiek van de Verenigde Staten.

→ Leg uit dat de hulp bijdroeg aan de containmentpolitiek.

Doe dit door:

- eerst aan te geven wat het doel was van de containmentpolitiek
- en daarna aan te geven dat de hulp bijdroeg aan de containmentpolitiek.

Gebruik bron 21.

- 1p **37** Welke politiek leider hield deze toespraak?

- A Chroesjtsjov
- B Churchill
- C Kennedy
- D Roosevelt

Gebruik bron 22.

- 1p **38** Een bewering: Uit de bron blijkt dat de leider van de Sovjet-Unie Tsjechoslowakije zag als een satellietstaat.

→ Geef met behulp van de bron een argument waaruit blijkt dat deze bewering juist is.

Gebruik nogmaals bron 22.

- 2p **39** Het telefoongesprek werd gevoerd naar aanleiding van een bepaalde gebeurtenis.

→ Noem eerst de naam waaronder deze gebeurtenis bekend staat.

→ Geef daarna aan welke beslissing de Sovjet-Unie nam naar aanleiding van deze gebeurtenis.

- 1p **40** In de DDR werd de kinderopvang geregeld door de staat. Een van de doelen van de staatskinderopvang was het bevorderen van respect voor de leiders van de DDR en de Sovjet-Unie.

→ Past de staatskinderopvang **wel** of **niet** bij een totalitaire staat?

Verklaar je antwoord.

Doe het zo:

De staatskinderopvang past ... (kies uit: wel / niet) bij een totalitaire staat, omdat ... (geef een verklaring).

- 2p 41 In 1983 werd de Nederlandse Grondwet gewijzigd.
Hieronder staan vijf gebeurtenissen:
- 1 De rechtstreekse verkiezingen werden ingevoerd.
 - 2 De vrijheid van onderwijs werd voor het eerst opgenomen.
 - 3 Er werden sociale grondrechten toegevoegd aan de Grondwet.
 - 4 Het districtenstelsel werd afgeschaft.
 - 5 Koningin Beatrix ondertekende de gewijzigde Grondwet.
- Welke **twee** gebeurtenissen gaan over de wijziging van de Grondwet in 1983? Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik bron 23.

- 1p 42 Zet de vier foto's in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., daarna ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Door de tijd heen

- 2p 43 Hans Schwarz (1919-1997) was van Joodse afkomst en woonde in Duitsland en Groot-Brittannië.
Hieronder staan enkele gebeurtenissen uit zijn leven:
- 1 Hij dient in het Britse leger in Frankrijk om tegen het binnenvallende leger van nazi-Duitsland te vechten.
 - 2 Hij merkt kort na de machtsovername van Hitler dat de winkel van zijn ouders klanten verliest, omdat de SA de mensen oproept daar niets te kopen.
 - 3 Hij moet hulpeloos toezien hoe de synagoge die hij altijd bezocht in brand wordt gestoken tijdens de Kristallnacht.
 - 4 Hij landt als soldaat met zijn parachute ten westen van Arnhem tijdens operatie Market Garden.
 - 5 Hij wordt actief in een vereniging van oud-soldaten die willen dat alle kernwapens uit de wereld verdwijnen.
- Zet de gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

- 2p **44** Hieronder staan vier gebeurtenissen:
- 1 Communistische landen in Oost-Europa richtten een militair bondgenootschap op tegen het Westen, vernoemd naar de plaats waar het is opgericht.
 - 2 De kroonprins van Oostenrijk-Hongarije werd vermoord.
 - 3 De Nederlandse regering in ballingschap sloot zich aan bij de Geallieerden.
 - 4 Er werd een democratische republiek opgericht in Duitsland, vernoemd naar de stad waar de oprichting plaatsvond.
- Vijf plaatsen:
- a Londen
 - b Sarajevo
 - c Versailles
 - d Warschau
 - e Weimar
- Geef per gebeurtenis aan in welke plaats deze zich heeft afgespeeld.
Let op! Er blijft één plaats over.
- Doe het zo:*
Gebeurtenis 1 heeft zich afgespeeld in ... (vul letter in).
(enzovoort tot en met gebeurtenis 4)

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

- 2p **45** Door gebeurtenissen in 1989 en 1990 veranderde er voor de inwoners van Oost-Duitsland veel in hun politieke situatie.
- Noem **twee** kenmerken van de politieke situatie **na 1990** waaruit blijkt dat de politieke situatie van de inwoners van Oost-Duitsland was veranderd.
- Doe het zo:*
kenmerk 1: ... (noem een kenmerk)
kenmerk 2: ... (noem een kenmerk)
- 1p **46** In 1996 vond een op de drie Amerikanen dat het nodig was om de vrijheden van burgers in te perken om het land te beschermen. In 2002 was dat aantal toegenomen naar meer dan de helft van de Amerikanen. De reden voor deze verandering was een gebeurtenis in 2001.
- Welke gebeurtenis wordt bedoeld?

Door de tijd heen

2p 47 Hieronder staan vijf belangrijke gebeurtenissen die te maken hebben met politiek leiders in Nederland:

- 1 Anton Mussert wordt kort na de bevrijding gearresteerd wegens collaboratie met de Duitse bezetter.
- 2 Hendrik Colijn voert de aanpassingspolitiek in.
- 3 Pieter Jelles Troelstra doet een mislukte revolutiepoging.
- 4 Pim Fortuyn richt een nieuwe politieke partij op.
- 5 Willem Drees ondertekent de soevereiniteitsoverdracht met Indonesië.

→ Zet de gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.